

‘Wij zijn het systeem, dus wij kunnen het veranderen’

Zeven jaar na de val van zakenbank Lehman Brothers is er nog weinig veranderd aan de bonus-, winst- en graaicultuur in de financiële sector. De burger schreeuwt al jaren om verandering, maar handhaaft als financieel consument juist de status quo. Hoe keren we het zij?

André de Vos

“Is de financiële sector veranderd? Ik citeer minister van Financiën Jeroen Dijsselbloem op een recent symposium, na de vraag of de cultuur bij banken is veranderd. ‘Ehm’ - lange stilte - ‘dat is lastig.’ Dat antwoord zegt alles. Er zijn duizenden regels bij gekomen, maar fundamenteel is er niets veranderd.”

Foto: Jeppe van Pruissen

Financieel journalist Eric Smit bevindt zich met zijn scepsis over de financiële sector in goed gezelschap. Iedereen is ervan overtuigd dat er weinig is veranderd, behalve de financiële instellingen zelf. Of, zoals de Amerikanen het fijntjes uitdrukken: de ligstroelen op het zonnedeck van de Titanic zijn verplaatst. “Er zijn hooguit accenten verlegd”, zegt econoom en oud-bankier Ad Broere, een van de initiatiefnemers van het burgerinitiatief Ons Geld.

“De financiële sector parasiteert nog altijd op de gewone economie”, vindt financieel geograaf Ewald Engelen. “Er zijn veel halfzachte maatregelen genomen, maar we zitten nog steeds met een financieel-monetair systeem dat in feite failliet is”, beaamt hoogleraar financiële markten Arnoud Boot, lid van de Bankraad van toezichthouder De Nederlandse Bank (DNB). Zelfs toezichthouders DNB en Autoriteit Financiële Markten (AFM) constateren dat er, ondanks hun eigen inspanningen, nog steeds grote veranderingen nodig zijn in zowel structuur als cultuur van de financiële sector.

Rommelhypotheek

De scepsis laat zich eenvoudig staven. Eind juli bevestigde de rechter dat de top van Delta Lloyd heeft gehandeld met voor-kennis. Maar denk ook aan de bonusaffaire bij ABN AMRO en de grootschalige verkoop van risikante rentederivaten aan het Nederlandse midden- en kleinbedrijf. De sliepende woekerpolisaffaire of grootschalige manipulatie van rente en wisselkoersen voor eigen gewin door 's werelds grootste banken. Er waren miljardenschikkingen nodig om rechtsvervolgving af te kopen. Vlak voor de zomer waarschuwde superbelegger

Loesje over de bonussen

Als zo vaak legt Loesje op de cover van *Human* ook bij dit onderwerp haar vinger op de zere plek. Zij heeft met haar rake teksten veel fans, maar het geld rolt nauwelijks haar kant op. Door lid te worden steunt u Loesje. Elk lid ontvangt maandelijks het ledenblad met de allernieuwste posters op A3-formaat en kan aan verschillende activiteiten meedoen.
[/loesje.nl/word-lid](http://loesje.nl/word-lid)

Foto: Jeppe van Pruissen

Ad Broere

‘Kunnen mensen zelf ook bedenken. Een hypotheek van acht keer je jaarincome is misschien overdreven

De burger als afnemer van financiële producten bepaalt waar het naartoe gaat met de financiële sector. Immers, een bank waar de klanten weglopen, valt om. De levensverzekeringsbusiness is in Nederland ingestort doordat wantrouwend consumenten door de woekerpolisaffaire massaal zijn afgehaakt. Voor de zomer werden 114.000 handtekeningen opgehaald voor Ons Geld, een burgerinitiatief tegen het feit dat banken zelf nieuw geld kunnen creëren. “Er komt daar door nu een publieke hoorzitting, een debat in de Tweede Kamer en daarna hopelijk politieke besluiten om deze ontwrichtende manier van geldcreatie aan te pakken”, zegt Broere. “Als dat gebeurt, heeft de burger dus de macht om de financiële sector te veranderen.”

Waarom is dat nog niet gebeurd? Omdat de boze burger ook een opportunistische financieel consument is. Met een hypotheek, spaargeld, verzekeringen en een pensioen. En het belang van de burger en de financieel consument botsen geregeld, op de hypotheekmarkt bijvoorbeeld. Consumentenvereniging Eigen Huis verzet zich tegen scherpere hypothekeisen. Wil de burger dat de banken minder schulden creëren, de woningbezitter wil juist hogere schulden kunnen maken.

Bij ons spaargeld en pensioen is het niet anders. Voor een hogere rente verkasten we ons geld naar IJslandse en Turkse banken, maar die willen we niet raddan met Hollandse belastingcenten. De gepensioneerde kijkt verleerd naar de torenhoge rendementen van zijn pensioenfonds, maar verget dat die prachtige beleggingswinsten kunstmatig zijn doordat de financiële sector aan een influis van goedkoop geleend

en multimiljardair Warren Buffett opnieuw voor de financiële massavermiettigingswapens van de sector. Hij doelde op derivaten, zoals de verpakte rommelhypotheek die de kredietcrisis veroorzaakten.

Natuurlijk is er wel wat veranderd. De financiële sector heeft waarschijnlijk nog nooit in zo'n korte tijd zo veel nieuwe regelgeving gekregen. Maar niemand is gelukkig met alle nieuwe wetgeving. De financiële sector wil het liefst alles bij het oude laten, terwijl de rest van de wereld de maatregelen onvoldoende vindt.

“Het probleem is dat het businessmodel van banken niet is aangepast”, zegt hoogleraar Engelen. “Na de crisis hadden we de banken moeten splitsen in een zakenbank en een consumentenbank en hogere kapitaalreizen moeten stellen. Dat hebben we nagelaten, dus gaat de sector door met waarmee ze bezig was: heel grote winsten maken met heel grote balansen, veel geleend vermogen en ingewikkelde derivaten.”

Dienstbaarheid

Niemand verwacht dat de verandering uit de financiële sector zelf komt. Begin dit jaar klaagde Dijsselbloem in MOC uitgebreid over de onwil van banken, verzekeraars en pensioenfondsen om zich naar te leggen bij de maatregelen die wel zijn ingevoerd.

De verslaving aan grote winsten en grote bonussen belemmert elke verandering. “Je wilt andere mensen in de sector, maar het systeem trekt nu mensen die puur voor het geld gaan”, zegt Engelen. “Ooit was in de financiële sector maatschappelijke dienstbaarheid belangrijk, maar die is tweede voorrang spelen door de winst- en bonuscultuur.”

Smit ziet dat banken en verzekeraars vastzitten in verouderde structuren. “Het zijn grote, logge organisaties in kolossale gebouwen met verouderde automatisering die onmogelijk zichzelf kunnen veranderen.” Daar is Boot het mee eens.

“Een sector verandert nooit uit zichzelf. Dan moet iedereen hooguit willen, want een individu kan weinig veranderen. Hooguit stemmen met zijn voeten, dus daar niet gaan werken.”

Veranderingen in de sector moeten dus worden afgedwongen. Door de politiek, door de maatschappij, door de burger dus. Boot: “Het vertrouwen in de sector is momenteel nul. En zonder vertrouwen kan de sector niet voortuit.” Boot ziet in de huidige opstelling van toezichthouders en politici de afspiegeling van het maatschappelijk wantrouwen. Tegelijk lijkt die maatschappelijke en politieke druk te klein om drastische veranderingen door te voeren.

“Ik ben verbijsterd over de wijze waarop de politiek met de financiële sector omgaat”, zegt Smit. “De herstructurering van de financiële sector staat nergens op de agenda, terwijl je toch zou denken dat daar stemmen mee zijn te halen.

Mensen hebben hun buik vol van banken en verzekeraars.” Het toezicht probeert het complexe bedrijfsmodel van banken in regels te vangen. Zo bevat de Dodd-Frank Wet uit 2010 2300 pagina's regelgeving. De Glass-Steagall Act uit 1933 slechts 37.

Eric Smit: “Zeventig jaar geleden wisten we al dat je de nutsfunctie van banken moest scheiden van zakenbanken. Nu brengen we ABN AMRO weer naar de beurs als combinatie van zaken- en consumentenbank. Dus dan hebben anonieme beleggers het spraks weer voor het zeggen bij een bank die grote deals op spaargeld van burger's draait. En wat willen die beleggers? Rendement!”

Foto: Johannes Abeling

6

geld hangt. Engelen: "Aan de ene kant hebben consumenten de macht om financiële instellingen te maken en te breken, aan de andere kant zijn ze domme schapen, met tegenstrijdige belangen."

Kennis is macht

Obstakel bij de uitoefening van zijn macht, is de gebrekkige financiële kennis van de burger. De relatie tussen de eigen hypotheek en de opgeblazen balans van banken wordt niet door iedereen doorzien. "Mensen zijn opportunistisch", zegt Broere. "Ze denken: 'What's in it for me?' Maar ze kunnen zelf ook bedenken dat een hypotheek van acht keer je jaarinkomen misschien overdreven is. En als een structurele aanpak van de financiële sector betekent dat bijvoorbeeld de pensiofondsen minder rendement maken, gaan mensen ongetwijfeld klagen. Weinigen beseffen dat we op termijn beter af zijn als we nu de noodzakelijke veranderingen doorvoeren. Door de crisis is de burger zich meer gaan interesseren voor de financiële sector, maar er is nog een enorme kennisachterstand. Burgers moeten meer kennis hebben als ze de financiële sector willen veranderen. Een onderwerp als geldcreatie is enorm complex, dat kan niet iedereen begrijpen. Waar je mag meer basiskennis verwachten. Wat doet een bank, wat is de ECB, wat is het IMF? De meeste mensen hebben geen idee. Er wordt in het onderwijs ook helemaal geen aandacht aan besteed. Dat moet veranderen. Met meer kennis krijgt de burger meer macht."

Arnoud Boot

'We zitten nog steeds met een financieel-monetair systeem dat in feite failliet is

Vertrouwen in de financiële sector

19% vindt bestuurders van financiële instellingen integer.

79% van de Nederlanders heeft geen begrip voor hogere beloningen van topbestuurders in de financiële sector.

19% van de medewerkers schaamt zich ervoor werkzaam te zijn in de financiële sector.

HUMAN 3 | 2015

Engelen denkt dat de burger hoe dan ook geen partij is voor het bestaande financiële stelsel. "Mensen hebben door dat er iets structureel mis is met het hedendaags kapitalisme. De actie tegen geldcreatie toont aan dat er grote ongeactualiseerde weerzin leeft tegen de financiële sector. Alleen is die actie volstrekt onzin. Men heeft de klok horen luiden, maar weet niet waar de klepel hangt. Geldcreatie door banken is het probleem niet, het probleem is de omvang van de particuliere schulden, gedreven door de vastgoedmarkt waar de hele bancaire sector op draait. Ik noem het massafinanciering. In de afgelopen decennia is het eigenhuisbezit door de bankensector aangejaagd met grote particuliere schulden tot gevolg. Banken ijverden voor ruime hypotheeken en fiscale vrijstelling. De huizenprijzen stegen, net als de winsten van de banken. Het is een piramidespel. En als de bel knapt, blijven de mensen die het laatst hebben gekocht met de schade zitten. Niet de banken."

Smit is optimistischer. "Kijk naar wat er in de voedingsindustrie gebeurt, waar gezonder eten een steeds groter aandeel krijgt. Wij zijn het systeem, dus wij kunnen het veranderen, ook de banken."

De financiële sector vreesde de macht van de consument. Het businessmodel van de sector wordt bedreigd, niet zozeer door toezichhouders en politiek, maar door nieuwe concurrenten die mogelijk gebruik kunnen maken van die 'ongestructureerde woede' over de bestaande sector. Er zijn *grassroots*-initiatieven als crowdfunding, als alternatief voor banken, en broodfondsen, in plaats van dure verzekeringen. Symptiek, want kleinschalig, maar daarom ook redelijk ongevaarlijk.

Een grotere bedreiging vormen niet-financiële bedrijven die met moderne automatisering en uitgebreide klantendatabases banken en verzekeraars uit de markt kunnen drukken. De Googles, Amazons en Apples van deze wereld. Volgens Boot gaan deze partijen de banken dwingen *'lean and mean'* te worden. Ze weten als geen ander waar de consument op zit te wachten en kunnen een revolutie in de financiële sector teweegbrengen. Of daarmee een solide en betere financiële sector ontstaat? Engelen betwijfelt het. "Ik heb geen vertrouwen in bedrijven als Apple en Google. Die draaien ook op schaalgroottes en *financial engineering*. Ze zijn vooral bezig om de inkomens van werknemers en de belastingen zo laag mogelijk te houden. Ook daar gaat het eigenbelang boven dat van de klant of de maatschappij."

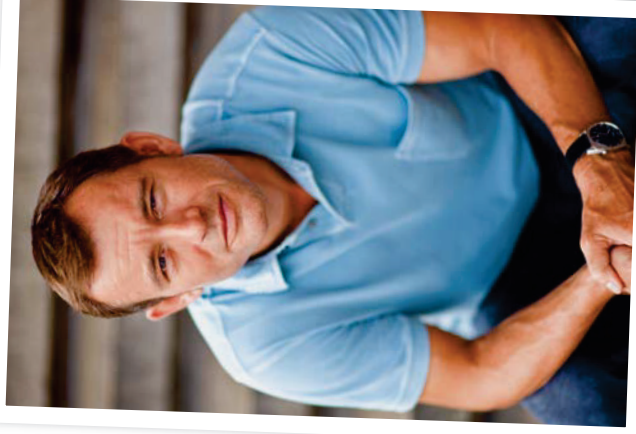

Foto: Jeroen Derlémans

7

Ewald Engelen

'De burger is geen partij voor het bestaande financiële stelsel'

Financieel geograaf Ewald Engelen houdt op zondag 4 oktober 2015 de Socrates-lezing onder de titel Hoogmoed, kennis en crisis – zijn de lessen geleerd? Meld u aan via [/socrateslezing.nl](http://socrateslezing.nl)

Regelgeving

De nieuwe regels hebben twee doelen:

- Beperking van systeemrisico's, zodat één omvallende instelling niet het hele bouwwerk omver trekt, zoals met Lehman Brothers
- Het klantbelang weer centraal stellen, in plaats van eigen winsten

Nederland:

- Provisieverbod op financiële producten
- Scherpere eisen aan hypotheekverstrekking
- Toezicht op de bestuurscultuur
- De bankierseed
- Een bonusplafond

Verenigde Staten:

Dodd-Frank Wet. De Europese Centrale Bank heeft een nieuw banktoezicht ingevoerd. Er zijn scherpere kapitaal-eisen (Basel III) voor banken in de hele wereld.

De macht van verleiding | HUMAN